

In gesprek met vier leden van het

door *Berry Lucas*

Zonder andere NVWC-pioniers tekort te doen, kun je zeggen dat een aantal prominenten, inmiddels op leeftijd, aan de wieg hebben gestaan van de NVWC. Ze inspireerden mij en andere jonge leden in de beginjaren met hun liefde voor en kennis van de natuur. Daarom was het ook een voorrecht om met hen terug te mogen kijken op een bewogen vijftig jaar, iets waartoe allen ook met veel enthousiasme bereid waren. Ik ontmoette Gerard van Zuijlen, Chris Kalden, Leo van der Kooij en Kees van de Vate en sprak met deze NVWC-‘mastodonten’ over hun herinneringen en hun drijfveren destijds en nu.

“Een rode draad van de KJN naar de NVWC” Interview met Gerard van Zuijlen

Gerard van Zuijlen (76) laat weten graag vanuit zijn woonplaats Kockengen bij mij thuis langs te komen om oude herinneringen op te halen. Als hij aanbelt, zie ik de markante verschijning voor me zoals ik me hem herinner. Een nog altijd actief buitenmens, in zijn veldtenue en met zijn karakteristieke camouflagepet. En ‘waar het hart van vol is, loopt de mond van over’, is helemaal van toepassing op Gerard blijkt al snel.

Er zijn verschillende oorzaken die volgens Gerard tot de NVWC hebben geleid. Zo sloot hij zich al vroeg aan bij de KJN (Katholieke Jeugdbond voor Natuurstudie). “Dat was het begin van mijn leven, zou je kunnen zeggen. Ik voelde me daar thuis, we gingen veel met elkaar op pad. De mensen van toen zijn nog altijd mijn vrienden. Het heeft me gevormd, daar is mijn natuurkennis ontstaan.” Bij de KJN ontmoette Gerard onder meer Arno Bos, die toen voorzitter was van de KJN-afdeling Utrecht. Arno zou een belangrijke factor zijn voor de oprichting van de NVWC, naast de ervaringen met natuuractiviteiten die Gerard zelf had opgedaan in Kockengen: “En de KJN was daarin steeds de rode draad.”

Hoe de NVWC er kwam

“Ik ben in 1972 getrouwd met Cocky en ben toen in Kockengen gaan wonen. In april '74 vond bij Gerard thuis de oprichtingsvergadering van de Natuurgroep Kockengen plaats. Deze natuurgroep, die dit jaar dus het 50-jarig jubileum viert, zou model staan voor de latere NVWC”, geeft Gerard aan. Hij vervolgt zijn verhaal: “Arno maakte kennis met onze natuurgroep, dat vond hij fantastisch, dat wilde hij ook in Culemborg, waar hij toen woonde. Behalve hijzelf waren daar mensen als Chris Kalden en Hans van de Berg al wel actief met vogels kijken, en er was al wel een milieuwerkgroep, maar er was nog niet een echte natuurvereniging.”

Arno wilde het zo graag, dat hij Gerard en Cocky zelfs attendeerde op een huis in Culemborg. In mei 1975, één jaar na de oprichting van de natuurgroep Kockengen vond dan ook de drukbezochte oprichtingsbijeenkomst plaats in hun nieuwe woning aan de Zandstraat. Ook vriend Johan de Kruif, die bij Gerard en Cocky in huis kwam wonen, was erbij. Gerard: “Dus de NVWC is ontstaan als één vloeiende beweging vanuit Kockengen. Er was aanvankelijk nog weinig structuur, we begonnen meteen maar met excursies en

kampen organiseren, mijn ervaring bij de KJN en de natuurgroep Kockengen kwam daarbij van pas. Steeds meer mensen leerden de NVWC kennen. Het is gelukkig altijd een zelfstandige club gebleven. Later, na de pioniersfase hebben we statuten opgesteld, zodat het een échte vereniging werd.” Als een van de belangrijke activiteiten herinnert Gerard zich het aanhaken van de vereniging bij het eerste Nederlandse broedvogelatlas-project ‘van Teixeira’.

Met name aan Arno Bos heeft Gerard goede herinneringen: “Als iemand wat kon organiseren dan was het Arno wel. Hij is echter al vrij snel na de oprichting weggegaan om boswachter in Noordwijk te worden. Later is hij naar Afrika vertrokken, en daar helaas overleden.”

De NVWC heeft veel bijgedragen aan behoud en ontwikkeling van natuur in Culemborg.

Wat zag en zie je als het doel van de NVWC?

“Mensen mee nemen naar buiten om de natuur te leren kennen. Op het moment dat mensen de natuur ingaan beginnen ze de waarde te beseffen, dan gaan ze dingen zien, de brede samenhang en de zeldzaamheid van soorten. Die waardering zorgt ervoor dat ze zich meer gaan inzetten voor die natuur. Zo werkt het gewoon. Ik denk dat de NVWC op deze manier veel heeft bijgedragen aan behoud en ontwikkeling van natuur in Culemborg.”

Jongeren bij de NVWC

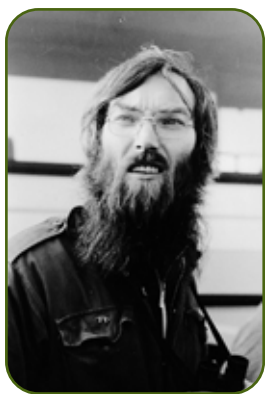
Gerard en Cocky hadden vaak jongeren over de vloer, zoals Henkjan, Kars en ikzelf, soms ook 's avonds om op de jonge kinderen van de Van Zuijlens te passen. “Wij gingen dan al naar bed, en jullie waren dan soms nog tot heel laat beneden.” – Nota bene: en wisten de fles Berenburg te vinden –. Gerard lacht: “En weet je nog dat een van de vaders aan de deur kwam om te vragen waar zoonlief bleef? Zelf waren we meer van het vrij laten, zoals we mee hadden gekregen bij de KJN.”

Gerard ziet het probleem van de vergrijzing bij de clubs: “Ook bij ons in Kockengen is er een jeugdgroep, maar kinderen krijgen op den duur andere interesses, je hebt geluk als er één blijft hangen. Bij de NVWC was er destijds gelukkig wel zo'n hechte jeugdgroep met Kars Veling, Henkjan Kievit, Paul van Veen, Marcel van der Tol, Joost Woudstra, jij en nog meer, een stel dat leuk met elkaar kon optrekken.”

Van Culemborg naar Zeeland naar Kockengen

Op aanraden van vriend Cor (broer van Johan), die leraar was in Bussum, ging Gerard al in zijn eerste Culemborgse jaren MO biologie studeren. Gerard: “Dat was toen mijn doel, leraar worden,

eerste uur over vijftig jaar NVWC

Gerard van Zuijlen rond 1980, Gerard is tegenwoordig actief met de bescherming van de otter in zijn huidige woonplaats.

want ik ben echt iemand van het kennis over de natuur uitdragen. Ik heb daarvoor zelfs mijn baan opgegeven en we hebben jaren van studiefinanciering geleefd. Toen ik als biologieleeraar was afgestudeerd, kon ik direct bij de provincie Zeeland als ecooloog aan de slag." Dus in 1982 vertrokken de Van Zuijlens uit Culemborg: "Ik heb hier echt een mooie tijd gehad. En ik kwam en kom nog regelmatig in Culemborg." Rond zijn vroege pensioen in 2005 is Gerard weer teruggekeerd naar Kockengen, waar hij nog jaren gewerkt heeft als veldcoördinator van de Agrarische Natuurvereniging de Utrechtse Venen. Hij en werd, omdat het bloed kruipt waar het niet gaan kan, ook weer actief met de bescherming van de otter bij zijn eigen club, de Natuurgroep Kockengen.

Lokale rol van de natuur- en vogelwacht

Over de maatschappelijke rol van een vereniging als de NVWC zegt Gerard het volgende: "Je moet je lokaal blijven inzetten, daarbuiten kun je niet veel doen. Het gaat om kleine dingetjes realiseren, een stukje natuur ontwikkelen. Zorgen dat je gezien wordt. Zelf ben ik ook heel actief geworden met de otter. In de vroege ochtend van 20 augustus 2020 was ik op weg naar een nieuwe passie van me: het ringen van vogels. Ik zag toen in de schijnwerpers van mijn fiets twee otters de weg oversteken. Zestig jaar geleden was hier de laatste doodgedreden. Ik heb direct de krant ingeschakeld, en ben nu een beetje de otterman geworden van Kockengen. We hebben de otter ook op camerabeelden gekregen en spraints (otterpoepjes) gevonden. Door die aandacht hebben we met provincie en waterschap otterpassages kunnen realiseren onder de brug van de provinciale weg N401. Het werkt op die manier."

Je moet je lokaal blijven inzetten, daarbuiten kun je niet veel doen.

Boodschap voor de NVWC:

"Blijf veel aan educatie doen, blijf kennis uitdragen en mensen betrekken. En blijf actief met die natuur bezig. Bijvoorbeeld zo'n Big Day vind ik geweldig. En een eigen trektelpost, dat zou ik ook wel in Kockengen willen. Om jongeren aan te trekken moet je het interessant maken voor hen. En zulke jonge mensen zou ik dan aanraden om zich bij de jeugdbond (NJN) aan te sluiten, maar tegelijkertijd ook bij zo'n club als de NVWC te blijven." 🐾

Zien, inzien en ontzien: de NVWC als schakel tussen natuurbeleving en natuurbescherming

Interview met Chris Kalden

door Berry Lucas

Ik ontmoet Chris Kalden (76) in de marge van een symposium over landschapsbehoud van de organisatie waar ik nu zelf werk. Chris heeft na zijn tijd in Culemborg zijn strepen verdiend op het gebied van natuurbeleid en natuurbescherming, onder meer als hoge ambtenaar bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (waar ik zelf ooit tijdens mijn studie biologie een beleidsstage mocht lopen) en als directeur van Staatsbosbeheer. Ook na zijn pensionering is hij volop bezig gebleven met die thema's. En heeft nog steeds een warm hart voor de club waar hij in de beginjaren bij betrokken was.

Hoe ben je aangesloten bij het initiatief om de NVWC op te richten?

"Het is natuurlijk begonnen bij Gerard van Zuijlen, waar toen een stuk of twaalf mensen voor het eerst bij elkaar kwamen, zover ik me kan herinneren. Bijzonder was dat er een link was met verschillende mensen die bij Staatsbosbeheer werkten en al natuureducatie-ervaring hadden, zoals Arno Bos, Koos Rypkema en Harry Uphoff." Eerder al, in 1972, had Chris samen met Ton van Beek de Werkgroep voor Natuurbehoud en milieubeheer Noordwest-Betuwe opgericht. "Maar die werkgroep was meer een 'papierclub' gericht op bestuurders. De op te richten natuurwacht zou er allereerst moeten zijn voor 'het naar buiten gaan'. Voor Chris vormde het boek van Bert Garthoff, 'Natuur: zien, inzien, ontzien' een belangrijke inspiratiebron en ook een leidraad voor de werkwijze van de vereniging: "Het begint allemaal met het buitenzijn, het 'zien' in deze trits. Je ziet het in alle organisaties rond natuur wel dat die driedeling er is. Bij de NVWC is het denk ik zestig procent zien, dertig inzien, en klein stukje ontzien. Bij dat laatste denk ik aan het zich manifesteren in de milieuvadvisraad, aan het opkomen voor de Redichemse Waard enzovoort. In de beginjaren hoefde dat niet echt, want daar was de milieuwergroep voor."

Chris kwam uit een gezin van natuurliefhebbers, al – zo geeft hij toe – kwam dat bij zijn vader voort uit het stropen. Al sinds zijn HBS hield hij zich bezig met vogels rond Culemborg, samen met maten Hans van den Berg en Ton van Beek: "We gingen toen vooral op de afgraving in de Redichemse Waard kijken. Het barstte daar van de watervogels, tienduizenden eenden, zaagbekken, zelfs zee-eenden en duikers, alles zat er. Die zijn sterk gedecimeerd toen de Flevopolen ontstonden en de vogels massaal naar de nieuwe Randmeren trokken. Aan de overkant van de Lek ontmoetten we vogelaars uit Utrecht, zoals Leo (M.J.) van den Bergh die op zijn fiets uit Utrecht naar de Heul kwam waar van alles zat, van waterral tot porseleinhoen.", herinnert Chris zich. "Maar we waren niet een echte club."

Welke rol had de NVWC in die beginjaren voor Culemborg?

"De dichtstbijzijnde jeugdbonden zaten in Utrecht en Tiel. In Culemborg werd tot dan toe geen op jongeren gerichte natuurbeleving aangeboden. De nieuwe vereniging vulde dat gat op.", aldus Chris. "Het animo bij de jeugd is wel wat minder geworden. Misschien heeft het te maken met dat men er tegenwoordig op scholen meer aan doet, aan de kinderboerderij, aan Caetshage, of waar men nog meer wat doet met jongeren en natuur. Maar toentertijd, laat ik het zo zeggen, liep het mooi parallel met volwassenen die wat met natuur wilden doen en zich aansloten. En die bovendien ook zelf

Belangrijke inspiratiebron: het boek 'Natuur: zien, inzien, ontzien' van Bert Garthoff.

kinderen hadden, zoals de Kieviten, de Van de Vates en noem ze allemaal maar op. Het paste toen goed, het vulde een leemte op, het was de tijdgeest."

Wat heeft die periode bij de NVWC voor jou betekend?

"Mijn belangstelling voor de natuur was er eigenlijk al. In Culemborg ben ik met de milieuwergroep begonnen. Na mijn studie diergeneeskunde deed zich in 1976 de mogelijkheid voor om met natuurbescherming bezig te gaan in Zeeland als coördinator van de Milieufederatie. De periode tot dan toe heeft eigenlijk bepaald wat ik daarna heb gedaan,

en daar is de NVWC een onderdeel van. Mijn loopbaan paste bij datgene waar ik al interesse in had. Bij mijn eerste baan was ik de eerste en enige betaalde medewerker. Eén van onze slaapkamers deed in het begin dienst als kantoor. Ik was erg op mezelf aangewezen. Jongeren zoals jij hebben een stuk vorming echt in de NVWC gekregen, maar Gerard, Arno, Leo, Kees en ik waren in feite al betrokken bij natuur en actief op dat vlak."

Hoe kijk je naar de toekomst van een vereniging als de NVWC?

"Het is van groot belang voor de verbondenheid met hun leefomgeving en voor de kwaliteit daarvan dat mensen buiten komen, punt." Chris verwijst daarbij naar het boek *Last Child in the Woods*: "Ik heb geen zin om het bos in te gaan, want er zijn geen stopcontacten. Dat beeld hè? We hebben in de coronatijd gezien dat buiten zijn betekenis heeft voor je welzijn. Als je die verbinding op dat niveau hebt, dan snap je ook dat er collectieve of individuele inspanningen moeten worden verricht om de kwaliteit van je leefomgeving op peil te houden." Chris vervolgt: "En daarvoor is het nodig om de natuur te begrijpen. Waarom zitten hier nou wel bepaalde beestjes en ergens anders niet. Als mensen begrijpen waarom bepaalde natuur kwetsbaar is dan zullen ze zich er druk voor maken. Dat is dus de trend zien, inzien, ontzien."

Wat is je boodschap voor de NVWC voor de komende vijftig jaar?

"Blijf mensen uitnodigen om naar buiten te gaan, op allerlei manieren. Of dat nu via knotwilgen snoeien is, met vlinderexcursies of met die nachtelijke toestanden, dat maakt niet uit. Ik vind het daarbij een opdracht aan de club om deelnemers goed uit te leggen wat men kan zien, maar dan niet op de 'schoolmeesters manier'. Bij Staatsbosbeheer zag ik de omslag bij veel van onze boswachters die met een groep op pad gingen. Niet zeggen: 'Als u links kijkt, ziet u daar het zinkvioletje groeien en dat groeit daar om die reden'. Nee, meer op de manier van: 'Ik was vorige week buiten en ik zat bij die

*Chris Kalden en
Henkjan Kievit,
kamp Kraggenburg 1976*

**Als mensen
begrijpen
waarom
bepaalde
natuur
kwetsbaar is
dan zullen
ze zich
er druk
voor maken.**

beuk daar en u raadt nooit wat me toen overkwam'. Geef zo betekenis aan de beleving. Alleen maar je kennis willen overdragen is een vorm van ijdelheid." Volgens de ervaren natuurbeschermer hoort daar bij dat je als club zo nu en dan signalen afgeeft als er bedreigingen zijn.

Chris: "De milieugroep bestaat niet meer, dus de NVWC moet het geweten zijn van de Culemborgse gemeenschap waar het gaat om natuurbehoud. Ik vind het onverantwoord als je, naast het pure genieten, daarvan wegblijft. Natuurlijkehebbers die dat niet willen, verwijt ik niets, maar ze moeten niet in de weg staan." Chris duidt hierbij op de discussie of wat men verzamelt aan natuurgegevens ook gebruikt mag worden voor natuurbescherming en natuurbeleid (open data, red.): "De NVWC moet gegevens en de inzichten die daaruit komen kunnen en willen gebruiken om burgers en overheden duidelijk te maken wat er fout gaat."

Volgens Chris sluit educatie, bijvoorbeeld door het draaien van natuurfilms in de

**Geef betekenis
aan de
beleving.**

Fransche School (het zorgen voor 'inzien'), goed aan bij de actieve beschermende kant van de vereniging, zoals het bezwaar maken tegen het dichtgooien van de afgraving, en het mobiliseren van burgers. "Al vraagt het wel wat van een bestuur om al die zaken te kunnen doen. Het kost tijd, moeite en menskracht; het schrijven van een brief naar de gemeente lijkt eenvoudig, maar de skills daarvoor moeten wel aanwezig zijn in de vereniging." 🐦

Met passie voor natuur: 50 jaar betrokken bij de NVWC

Interview met Leo van der Kooij

door Berry Lucas

In 1974 kwamen Leo en Nel van der Kooij naar Culemborg. Als jonge natuurliefhebber van 32 jaar zocht hij een plek waar hij zijn passie voor vogels en planten kon delen. Tot zijn vreugde las hij een paar maanden later in de krant over de oprichting van NVWC. Nu, vijftig jaar later, blikt Leo terug op de beginjaren en deelt hij zijn kijk op de toekomst van de vereniging.

Leo vond het jammer dat er in Culemborg niet zoiets bestond als de Natuurwacht de Vijfheerenlanden, waar hij al poolshoogte had genomen. "Ik deed al wel mee aan knotwilgen snoeien hier. Zelf had ik geen ambitie om een vereniging op te richten. Na dat bericht over een nieuwe vereniging kon ik dan ook niet wegblijven. Ik herinner me nog goed hoe stampvol het zat op die oprichtingsvergadering in de Zandstraat."

Leo's betrokkenheid bij natuurorganisaties was er al wel: "In Heemskerk was ik lid van de Vogelwerkgroep Noord-Holland, en in Den Haag van de Haagse Vereniging voor Vogelbescherming." Maar de liefde voor de natuur begon al eerder. Leo laat me het boekje *Zien is Kennen* zien. "Ik kreeg het op mijn zevende verjaardag van mijn tante omdat ik er altijd bij haar thuis in zat te bladeren. Het is beduimd en volgekrabbeld met aantekeningen, maar het blijft een dierbaar bezit." Door een opdracht van een biologieleraar om een herbarium te maken, werd Leo's interesse voor natuur verder aangewakkerd: "Vanaf dat moment wilde ik alles weten over flora en fauna. Al ben ik nooit een specialist geworden, ik vind alles wel leuk." Leo is daarbij een bibliofiel met een uitgebreide bibliotheek vol natuurboeken (waar ik als scholier al op dook als ik weleens op bezoek was).

De eerste jaren van de NVWC

"Er was een golf van ideeën. Ik weet nog wel dat er gesteggeld werd over de naam 'natuur- en vogelwacht', dat leek een beetje dubbelop. We prijkten vanaf dat moment in ieder geval op het lijstje

vogelwachten op de achterkant van het tijdschrift *Het Vogeljaar*. Vooral in de begintijd werd de ene na de andere excursie georganiseerd. Verzamelen bij het postkantoor en dan met zijn allen met de fiets op weg. Soms huurden we een bus om naar de Fleuropolder of naar Noordwest-Overijssel te gaan. Heel stimulerend allemaal! De jeugd speelde vanaf het begin een belangrijke rol in de vereniging, vertelt Leo. "In het Kompas aan de Slotstraat knutselden en tekenden we erop los. Klooiën noemde ik het

In de vereniging kreeg ik de kans om mijn passie voor natuur te delen.

zelf. Gelukkig kon een blind paard nog geen schade aanrichten in dat vervallen pand, waar de stro uit het plafond hing. Later verhuisden we naar het Nonnetje, in een flinke kamer in het voormalig zusterhuis van de Sociale Academie. Het werken met de kinderen gaf me veel energie."

Waardevolle herinneringen

"Het sociale contact in de vereniging was ontzettend waardevol. Naast mijn werk als leerkracht aan de Paulusschool vond ik hier gelijkgestemden. Op school was ik al de 'meester van de plantjes en de beestjes', maar

in de vereniging kreeg ik de kans om mijn passie echt te delen. Sommige leerlingen zijn door mij ook nog eens geïnspireerd en lid geworden van de NVWC", blikt Leo terug. Dierbare herinneringen heeft hij vooral aan de excursies in die vroege jaren. Met een enthousiast groepje bijvoorbeeld naar de Pier van IJmuiden, of naar de Amsterdamse waterleidingduinen. Een grappige gebeurtenis staat Leo nog goed bij: "Er stond daar zo'n hele grote parasolzwam die iedereen wilde fotograferen. Harry van de Warenburg wilde een foto van opzij maken en stootte met zijn voet zo de hoed van de paddenstoel." Ook het eerste kamp staat in Leo's geheugen gegrift. "Dat was in Overasselt bij Nijmegen, gewoon primitief in de stal van een boerderij met zijn allen bij elkaar, en dan werd er volop 'gehupst' (volksdansen, red.). Er waren meerdere gezinnetjes mee, mijn kinderen waren ook nog heel klein."

Ontwikkelingen en uitdagingen

Een belangrijke mijlpaal was voor Leo de verhuizing naar De Steenuil. "Ik maakte me destijds veel zorgen omdat we geen vaste plek meer dreigden te hebben. Gelukkig bood de scouting ons deze ruimte aan. Nu hebben we een fantastische plek met een natuurtuin, opslagruimte en vergaderruimtes. Het is de perfecte thuisbasis voor onze activiteiten." Leo heeft wel een kritische noot: "Ik ben erg voor activiteiten, maar vooral ook van groepsactiviteiten. Daarom vind ik het wel een beetje jammer dat de vogelwerkgroep een beetje los is gaan staan van het bredere clubleven. Al vind ik het geweldig dat Gerrit Jan Klop maandelijks een vogeltocht leidt die veel mensen trekt. Het is heel belangrijk voor de club om zich zo te presenteren."

Als lid van de jubileumcommissie benadrukt Leo het belang van gezamenlijke activiteiten. "We hebben al veel ideeën voor 2025, en ik hoop dat zoveel mogelijk leden meedoen, ook de vogelwerkgroep. Het is belangrijk om de club als geheel te versterken."

De maatschappelijke rol van de NVWC

Leo: "De NVWC moet de vinger aan de pols houden wat betreft de dingen die gebeuren met natuur in de stad en in het buitengebied.

Leo van der Kooij tijdens het kamp Weerribben 1984

Zorgen dat de zaken die we signaleren breed gedeeld worden, dat we contact houden met de gemeente, dat onze berichten regelmatig in de krant staan. Zodat het leidt tot bewustwording bij de Culemborgers dat een te strakke tuin niet goed is voor planten, dieren, vogels, insecten. Geen tegels, maar egels, hé. En kunstgras neerleggen vind ik nóg erger. Ga dan niet wonen in een huis met een tuin als je er toch niet om geeft!" Gelukkig ziet Leo dat zijn eigen buurt nog veel bomen en struiken heeft, en dat ook de jonge gezinnen er 'groen bezig' zijn: "Ik hoop dat er sprake is van een kentering." Zelf heeft Leo al jaren een weelderige tuin met een vijver waarin de natuur volop ruimte krijgt. Hij noemt alle soorten vlinders die er de buddleja en de blauwe knopen regelmatig bezoeken: bont zandoogje, boomblauwtje, atalanta, dagpauwoog, landkaartje en soms zelfs koninginnenpages. "Helaas zijn de kleine vosjes verdwenen, waarom weet ik niet."

De toekomst van de vereniging

Als de oud-onderwijzer terugkijkt op een halve eeuw betrokkenheid, kan hij alleen maar tevreden zijn. Wel maakt hij zich enige zorgen over de toekomst. "Het is belangrijk om jonge mensen te blijven enthousiasmeren. Toen we begonnen, waren veel gezinnen met jonge kinderen betrokken. Nu schuift de leeftijdsgroep op en zijn het vooral ouderen die zich aansluiten. De jeugdgroep is klein, maar doet wel heel leuke dingen. Dus ik houd hoop." Over de ontwikkelingen in de natuur zelf heeft Leo gemengde gevoelens: "We zagen vroeger veel meer zangvogels. Er was een huiszwaluwenkolonie in Terweijde, je zag nog matkoppen, maar nog geen aalscholvers, geen ganzen en maar weinig roofvogels. Wel torenvalken, maar de buizerd broedde hier nog niet. Veel kleine soorten zijn verdwenen, maar grote soorten als de oehoe en kraanvogels komen terug. Laatst stond er zelfs een zilverreiger hier aan de Lalainglaan! Ik zal de toekomstige veranderingen door het klimaat en zo niet meer meemaken. Ik denk weleens als ik de jonge kinderen hier zie scharrelen in de straat, hoe zal het voor hun zijn over vijftig jaar, als ze zelf opa en oma zijn?"

Het sociale contact in de vereniging was ontzettend waardevol.

Boodschap voor de NVWC

Tot slot heeft Leo een duidelijke boodschap voor de vereniging: "Blijf enthousiast en actief. Zorg voor activiteiten die de biodiversiteit vergroten, zoals vlindertuinen en kikkerpoelen. Investeer in gezamenlijke projecten en blijf creatief. Ik hoop dat ik nog lang kan bijdragen aan de gezellige woensdagochtenden bij De Steenuil, met de klusploeg en tuinploeg." Met een blik op de toekomst sluit hij af: "Ik hoop dat de Redichemse Waard een echt natuurgebied wordt en dat de Volencampen gaat floreren. Het is prachtig om te zien hoe de NVWC zich blijft inzetten voor de natuur. Daar mogen we met z'n allen trots op zijn." 🐦

“Een groene vriendenclub die levens veranderde”

Interview met Kees van de Vate

door Berry Lucas

Aan de historische vier Dreven, in de charmante woning met uitzicht op de Volencampen, bezoek ik Kees en Berry van de Vate. Dagelijks geniet de 85-jarige Kees nog van de natuur vanuit zijn stoel bij het raam. Zijn liefde voor groen wordt weerspiegeld in de grote tuin, die ze jarenlang met toewijding hebben verzorgd. “Het is een mooie plek hier”, vertelt hij. “De tuin was ooit een perfecte balans tussen natuur en cultuur. Nu, doordat ik zelf slecht ter been ben, verschuift de balans steeds meer richting natuur. Maar dat hoeft geen achteruitgang te betekenen.”

Een groot deel van de tuin is nu aan de natuur overgelaten, en dat levert mooie verrassingen op. “Laatst stond er een zee van gele bloemen dankzij gewoon barbarakruid dat hier spontaan opkwam. De groentetuin hebben we deels opgegeven, maar deze is in de loop der tijd bijna een soort museum geworden, met bijzondere moestuinonkruiden zoals zegekruid, zwarte mosterd, akkergoudsbloem en esdoornganzenvoet”, vertelt Kees met een glimlach.

Beginjaren

Al snel na de oprichting raakten de Van de Vates betrokken bij de NVWC. “Ik werd bij de NVWC gehaald door Harry Uphoff, die ik kende omdat hij destijds bezig was met natuurtuinen. Dat was meteen ook het begin van de plantenwerkgroep”, vertelt hij. “De NVWC was in die tijd meer dan een natuurvereniging. Het was een groene vriendenclub die levens veranderde.” Kees blikt daarom met warmte terug op de jaren waarin het gezin Van de Vate deelnam aan de vereniging. “Het was fantastisch om te zien hoe betrokken iedereen was. Kars Veling, bijvoorbeeld, plukte als jongetje bloemen in onze tuin toen wij nog in Terweijde woonden en hij bij ons om de hoek. Als straf moest hij met ons mee naar de NVWC. Dat bleek de start van een grote liefde voor de natuur.” Lachend voegt hij eraan toe: “We zijn er nog steeds trots op dat we hem in die richting hebben gestuurd. Ik vind het ook hartstikke leuk dat zoveel jonge mensen uit de natuur- en vogelwacht van de beginjaren een groene carrière hebben gekregen: Kars, Joost Woudstra, Henkjan en Jandirk Kievit, Marcel van der Tol, jijzelf en nog veel meer. Dus ja, als in die zin de Natuur- en Vogelwacht de levens van mensen zo heeft ingekleurd en bepaald, dan geeft dat aan hoe goed die vriendenclub was.”

Plantenwerkgroep

De plantenwerkgroep werd een van de meest actieve onderdelen van de NVWC. Samen met anderen, zoals Wim Rubers, Harry Uphoff en Han Jansen, deed Kees inventarisaties in de regio. Een van de eerste projecten was het in kaart brengen van de flora op Mariënwaerd. “Daar stonden bijvoorbeeld de keverorchis en allerlei varensoorten, en groot springzaad in de grienden langs de Linge. We boden een rapport aan de baron aan, maar tot onze schrik ontdekten we dat hij de randen van de paden met onkruidbestrijdingsmiddel had bespoten”, herinnert Kees zich. “Han Jansen was laaiend. We hebben het rapport onder protest aangeboden.” Kees vindt het mooi hoe de plantenwerkgroep zich in de loop der jaren heeft ontwikkeld. “Ik zeg zelf voortdurend dat ik maar een

armzalige laboratoriumbioloog ben. In de loop van de jaren heb ik wel kennis opgedaan, maar ik kon niet tippen aan de ecologen en veldbiologen die erbij waren. Maar we waren een enthousiast groepje in die tijd, we keken samen naar de kenmerken van een plant en discussieerden over details. Ik tikte nog lijstjes met gevonden soorten over in de computer.” Kees waarschuwt dan ook voor de oppervlakkigheid van moderne technologie. “Nu gaat alles rechtstreeks met fotootje in waarneming.nl. Apps zoals Obsidentify maken het makkelijk om soorten te herkennen, maar echte liefde voor de natuur ontstaat pas door er tijd mee door te brengen. Soms mis ik de verwondering die bij het oude handwerk hoorde. Het amateurisme, de liefdevolle ongedwongenheid, lijkt wat verdwenen”, verzucht hij. Desondanks is Kees trots op de plantenwerkgroep die enkele jaren geleden nieuw leven in is geblazen mede op zijn initiatief, en waar Bram Schenkeveld nu de kar heel goed trekt.

Soms mis ik de verwondering die bij het oude handwerk hoorde.

Kampen

Goede herinneringen hebben Kees en Berry nog aan de kampen waar het gezin in de eerste jaren aan deelnam: “We gingen naar Schouwen, Veere, Zuid-Limburg. Je kon er het kleine grut zien opgroeien. Je werd dan in de ochtendschemer wakker in je tent, en hoorde de vroege vogels zingen. Mijn vogelkennis stamt vooral uit die tijd. Mijn

dochters Esther en Berbera hebben dat ook meegekregen, en hebben ieder op hun eigen manier ook nog die band met de natuur. Dus in die zin is het groene evangelie een beetje doorgegeven.”

Groene wortels en inspiratie

Kees' liefde voor de natuur wortelt diep. “Als kind wandelden we op zondagmiddag door de bossen bij Vught”, herinnert hij zich. “Mijn vader was liefhebber van paddenstoelen. Met een oud paddenstoelenboekje brachten we soorten op naam. Ik herinner me hoe prachtig de heide daar was, met klokjesgentianen en zonnedaauw. Het is triest dat jonge generaties nu te maken hebben met een groene leegte.” Kees verwijst daarbij ook met nostalgie naar de Volencampen, waar hij vroeger Culemborgers kievitseieren zag zoeken en de waterviolier groeide. “Het was een paradijs.”

Zijn loopbaan als moleculair bioloog, gecombineerd met zijn latere werk als predikant en zijn binding met de natuur, weerspiegelen een unieke mix van wetenschap en spiritualiteit. “In mijn kerkdiensten betrok ik vaak de natuur”, vertelt Kees. “Ik had dan voor de kinderen een ‘plantje van de zondag’ bij me. Bijvoorbeeld halmen van verschillende graansoorten uit een tuintje van

Plantenexcursie met Kees van de Vate en Wim Rubers.

Theo van Sterkenburg, die ik verbond aan de bijbelse gelijkenis van de zaaier. Men herinnert zich die plantjes vaak beter dan mijn preken”, zegt hij met een lach. Naast zijn werk als predikant bleef Kees altijd betrokken bij de NVWC. Zelfs tijdens zijn tijd buiten Culemborg, toen hij in Nijmegen, Zandvoort en Noordoos werkte, keerde het gezin in de weekenden terug naar het tuinhuisje achter hun woning, die verhuurd werd. “Het tuinhuisje was onze constante. Vanuit daar onderhielden we het contact met de NVWC.”

Zorgen en hoop voor de toekomst

Kees' zorg over de toenemende individualisering van de samenleving (en volgens hem ook binnen de NVWC) vertaalt zich naar een bredere visie op de natuur. “Veel mensen zien de natuur niet meer. Ze lopen buiten met hun telefoon in de hand en missen het moment. Dat gebrek aan verbinding met de natuur zal uiteindelijk ten koste gaan van die natuur en het landschap.” Voor de toekomst van de NVWC heeft Kees dan ook duidelijke ideeën. “Het belangrijkste is om nieuwe generaties bij de natuur te betrekken”, zegt hij. “Ik ben een groot voorstander van initiatieven zoals de Green Rangers. Kinderen leren zoveel door ze simpelweg boterbloemen langs de dijk te laten zien. Het gaat erom dat ze de natuur ervaren zoals die is.” De educatieve rol van de NVWC ziet hij als essentieel. “We moeten mensen bewust maken van de natuur. De aandacht voor de Volencampen door het goede werk van een burgerinitiatief is een goed voorbeeld. Mensen komen nu speciaal uit de binnenstad om op een bankje te zitten en te genieten. Dat soort momenten van bewustwording zijn cruciaal.”

Het belangrijkste is om nieuwe generaties bij de natuur te betrekken.

Een nalatenschap van liefde voor natuur

Kees – ooit nog een tijdje voorzitter geweest – kijkt met trots terug op zijn bijdrage aan de NVWC en de natuur in het algemeen.

“Mijn laatste bijdrage was de voetnoot over de ‘Flora Culenburgensis’, een project dat ik samen met Wim Rubers en Leo van der Kooij heb gedaan en waarover een stuk is verschenen in de Hak-al. (Hak-al 2023-03, red.)

Zijn boodschap aan de NVWC is helder:

“Haal er mensen bij en geef ze de kans om zich te verwonderen over de natuur. Begin simpel. Vogels trekken vaak de eerste aandacht, en daarna komen vlinders en andere soortgroepen. Maar uiteindelijk moeten jonge mensen ook aandacht krijgen voor wilde planten, want zonder planten geen natuur.”

Kees besluit het gesprek met een wens: “Als ik erbij kan zijn tijdens het jubileum, zal ik met trots terugkijken. De NVWC heeft niet alleen mijn leven verrijkt, maar ook dat van velen om mij heen.” 🐦

Frans Waroux: ‘Bij de NVWC kon ik een beetje goedmaken wat ik in mijn jeugd niet goed had gedaan’

De NVWC bestaat een halve eeuw en nog steeds zijn behoorlijk wat leden van het eerste uur actief in de club. Sterker nog: ze bepalen voor een belangrijk deel zelfs nog de koers van de NVWC. En dat baart een van die oorspronkelijke leden wat zorgen. “Als enkele van die belangrijke figuren wegvallen, hebben we toch wel een probleem. Er is namelijk maar heel weinig aanwas van personen die bereid zijn specifieke taken op zich te nemen.” Aan het woord is Frans Waroux, de man die onder veel meer 29 jaar penningmeester was van de NVWC. Hopelijk dienen zich de komende jaren ‘nieuwe Fransen’ aan, want dergelijke actieve en enthousiaste types kan onze club goed gebruiken.

door Louis van Oort

Frans Waroux is een oorlogskindje uit Utrecht, waar hij op 27 november 1941 in de wijk Zuilen werd geboren. Hij kwam al op jonge leeftijd in de administratie te werken op de melkfabriek aan het Visserplein in de binnenstad. Na zijn diensttijd bij de cavalerie in Amersfoort ging hij op zoek naar een andere baan en begon hij op 2 februari 1962 als boekhouder bij Drukkerij Hoonte in de Volksbuurt Wijk C met zo'n 125 nieuwe collega's. Frans had het bij Hoonte enorm naar zijn zin en is er tot zijn pensioen in 2002 blijven werken.

Naar Culemborg

“Ik ging steeds meer doen bij Hoonte, kwam op alle afdelingen en werd niet alleen voorzitter van de personeelsvereniging maar ook lid van de Personeelscommissie en daarna ook nog ruim 15 jaar voorzitter van de Ondernemingsraad. Op 28 februari 2002 ging ik met vervroegd pensioen. De VUT bestond toen nog. Ik heb er dus op de kop af 40 jaar en één maand gewerkt. Daarna heb ik een maand thuis gezeten om het gevoel te krijgen ‘nu ben ik echt uitgewerkt’. In april ben ik naar de Ketelvink, het toenmalige clubhuis van de NVWC, gegaan om me daar aan te sluiten bij de onderhoudsploeg. Want een mens moet wel bezig blijven.” Het moge duidelijk zijn: Frans is en blijft een (ongekend) druk baasje. En daar heeft de NVWC de afgelopen 50 jaar haar voordeel mee gedaan. Frans en zijn vrouw Riet kwamen met hun twee piepjonge kinderen in 1971 in Culemborg terecht. De woning die ze in Utrecht hadden, was ongelofelijk gehorig en ze wilden daar dan ook dringend weg. Na een woning te hebben gezocht in tal van plaatsen in de omgeving (“van Montfoort tot Maarssen tot Bunnik en Zijderveld”) hoorden ze over een bouwproject rond de Bachlaan in Culemborg. Uiteindelijk werd het een huis in de Mendelssohnlaan.

Eekhoorn vol vlooien

Toen het gezin eenmaal gesetteld was, las Frans in de Culemborgse Courant over de oprichtingsvergadering van een natuurclub en dat opende een luikje naar zijn jonge jaren. “In mijn jeugd was het een rage om vogeleieren te verzamelen. Dan blies je ze uit en borg je ze netjes op in een kistje. Dus ik heb heel wat nestjes uitgehaald, en niet alleen van vogels. Op een dag vond ik namelijk een nestje jonge eekhoorns en ik nam er eentje mee naar huis. Maar dat ding barstte van de vlooien, dus mijn moeder zei meteen dat-ie het huis uit moest. Dus heb ik hem maar weer ergens in een gebied met veel bomen losgelaten. Ja en zo komen er dus ook exoten”, vertelt Frans smaakvol. “De NVWC stond dus eigenlijk voor alles wat ik niet goed

had gedaan in mijn jeugd. Ik dacht dat ik het een beetje goed kon maken als ik me voor die club zou gaan inzetten.”

En aldus geschiedde. In 1975 maakte hij kennis met mannen van het eerste uur als Gerard van Zuijlen, Arno Bos, Chris Kalden en Leo van der Kooij. “De grote animator was destijds Arno Bos. Die bruipte echt van de energie. Hij kwam op een gegeven moment meer dan eens per week bij ons aan de deur. Zo vaak zelfs dat Riet dan zei, als de bel weer eens ging: ‘Frans, je verloofde is er’. Maar een half jaar nadat de club was opgericht, kreeg hij een baan aangeboden als boswachter in Noordwijk. Hij was dat eerste half jaar de on-officiële penningmeester van de club geweest en droeg voordat hij wegging wat boekjes met gegevens aan mij over. Voor ik het wist, was ik startend bibliothecaris en penningmeester van de NVWC. Pas 29 jaar later ben ik als penningmeester gestopt.”

Mussen tellen

In die beginjaren was de NVWC volgens Frans nog zeer in trek bij de jeugd. “Er waren veel lezingen en het publiek bestond voor 90% uit jongeren. Ook het knotwilgen snoeien was zeer populair bij de jeugd en dan met name het in stand houden van het vuur. Blijkbaar heeft vuur altijd een magische aantrekkingskracht op jongeren. Een of twee keer per maand waren er ook excursies. Daar was Gerard van Zuijlen meestal bij betrokken. Hij probeerde ons ook bekend te maken met vogelgeluiden. Erg leerzaam, hoewel ik het nooit echt goed onder de knie gekregen heb. Maar ik kon me misschien op een andere manier nuttig maken. Een van de doelstellingen in deze periode was bijvoorbeeld dat we moesten gaan inventariseren. Mij werd gevraagd te tellen hoeveel mussen in onze wijk zaten. Ik wist niet precies hoe ik hier invulling aan moest geven, dus ik ben maar gewoon begonnen. Om half 6 uit bed, opschrijfboekje bij de hand en noteren. De eerste keer dat de wekker zo vroeg afging, vroeg Riet: ‘Wat ga jij nou doen?’ Mussen tellen, zei ik. ‘Je bent hartstikke gek’, was haar antwoord.” Gek of niet, Frans ging tellen. Tot hij bij de vierde telochtend ineens

*Links Frans dankt voor zijn benoeming tot erelid (2010).
Boven Frans Waroux (2024), © Louis van Oort.*

piepende remmen naast zich hoorde en een politieauto voor zijn neus stopte. 'Wat zijn wij hier aan het doen?'; was de niet heel verrassende vraag van oom agent. Waarop Frans zei dat hij hier de mussen telde. Hem werd te verstaan gegeven dat hij dat dan beter op een ander tijdstip kon doen, omdat bij de politie al verschillende meldingen waren binnengekomen over een heerschappij dat op de vroege morgen door de brandgangen liep en allerlei aantekeningen maakte. "Toen ben ik maar op andere plekken vogels gaan tellen in de middag, maar dat werd niet zo'n succes. Mijn inbreng op telgebied is minimaal te noemen."

Vijf ton beton

Op andere vlakken was Frans wel degelijk een actieve NVWC'er. Zo waren de Warouxjes altijd fervent kampgangers. "We gingen altijd met de kampen mee, de kinderen ook. Mooie tijden beleefd. Maar op een gegeven moment gingen ze op voetballen, werd ik teamleider en later voorzitter van de jeugdafdeling van Vriendenschaar. Daar ging natuurlijk veel tijd in zitten, zodat de fysieke betrokkenheid bij de NVWC afnam. Maar ik bleef wel in het bestuur en bij de knotwerkgroep.

Ook ben ik intensief betrokken geweest bij de behuizing van de club (zie daarvoor het artikel op pagina 18 t/m 20 red.). Toen we de beschikking kregen over het Ketelhuis aan het Chopinplein, wat later de Ketelvink werd, moesten we bijvoorbeeld hard aan de slag met de vloer, want dat was een puinhoop. Voor een schijntje hadden we een wagen beton kunnen regelen bij Van Hussen en hebben we de nieuwe vloer er in een dag ingelegd. Hebben mijn zwager Breun Jansen en ik vijf ton beton moeten wegkruien. Man, wat een klus! Samen met Breun heb ik trouwens jarenlang met een stencilmachine de Hak-al gemaakt, die ik in die tijd van voor tot achter redigeerde. Ik had ook als penningmeester de actie 'sponsor een nestkast of een knotboom' bedacht en we hebben ook nog met een

aantal mensen, huis aan huis en met een kraam op de Markt voor het stadhuis, een actie opgezet om de echte Goudse stroopwafels aan de man te brengen. Er moest namelijk geld in het laatje komen om het opknappen en bewoonbaar maken van de Ketelvink mogelijk te maken." Het is slechts een indicatie van wat Frans allemaal voor de club heeft gedaan.

Munitiekisten

Wat die nestkasten betreft, dist hij nog een anekdote op: "Destijds zat hier in Culemborg nog de EOD, de Explosieven Opruimingsdienst. Kapitein Blommaert van de EOD meldde ons naar aanleiding van die nestkastenactie dat hij een hele zoi munitiekisten overhad, waarvan we nestkasten zouden kunnen maken. Uiteindelijk hebben we wel honderd van die kisten gekregen en daar konden we inderdaad prima nestkasten voor uilen en torenvalken van maken. Alleen het probleem was de opslag daarvan. Chris Kalden regelde dat de hele lading kisten op de niet meer in gebruik zijnde hooizolder van de boerderij van zijn neef Leen Kalden aan de Pijsseweg opgeslagen mochten worden. Ze werden gebracht met zo'n legerdrietonner vol met munitiekisten. Omstanders dachten dat er iets belangrijks stond te gebeuren..."

Mensen die Frans een beetje kennen, weten dat anekdotes als deze nog maar het topje van de ijsberg zijn. Gooi er een kwartje in en je krijgt een knaak aan verhalen terug, zou hij hier zelf over gezegd kunnen hebben. Het is ook niet zo gek: Frans heeft zoveel gedaan voor niet alleen de NVWC en Vriendenschaar maar ook voor het Rode Kruis, dat hij simpelweg heel veel heeft meegemaakt. Hij is niet voor niets benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau en tweevoudig erelid van Vriendenschaar. Voeg daarbij de gave dat hij al die belevenissen ook prachtig onder woorden kan brengen – en graag wil brengen – en je hebt een levende editie van het immer uitdijende boek Mythen en Legendes der NVWC te pakken. Of gewoon Frans Waroux, want Frans blijft Frans. 🐦